

ISSN 1392–1681

GLOBALAUS DŽIHADISTINIO JUDĖJIMO POLITINĖ PROGRAMA: TARP SVAJONIŲ IR REALYBĖS

EGIDIJUS GAILIŪNAS

Straipsnyje kalbama apie globalų džihadistinį judėjimą, jo politinę programą ir šios programos įgyvendinimą. Tikslas – išsiaiškinti, kaip sėkmingai globalaus džihadistinio judėjimo politinė programa yra realizuojama praktikoje. Straipsnyje parodoma, kad pagrindiniai šio judėjimo politinės programos tikslai tebėra politinių deklaracijų lygio. Nepaisant to, pripažįstama, kad bent jau teorines galimybes įgyvendinti savo tikslus džihadistai kol kas tebeturi.

Įvadas

Nuo JAV inicijuoto „globalaus karo prieš terorą“ pradžios praėjo beveik dešimt metų. Tačiau globalus džihadistinis judėjimas (toliau – GDJ), kuris dažnai ir ne visai pagrįstai tapatinamas su Osamos bin

Egidijus Gailiūnas – Vilniaus universiteto Tarptautinių santykių ir politikos mokslų instituto doktorantas (el. paštas: gegidijus@gmail.com).

© Egidijus Gailiūnas, 2010

Straipsnis įteiktas redakcijai 2010 m. birželio 7 d.

Straipsnis pasirašytas spaudai 2010 m. rugpjūčio 25 d.

Ladeno „Al-Qaida“, tebėra įvairių saugumo ekspertų dėmesio centre. Įdomu, kad daugelis GDJ tiriančių specialistų tvirtina, jog šis judėjimas tebėra paslaptis daugumai Vakarų politikų ir jiems pavaldžių pareigūnų. Dažnai teigiama, kad, kovodami su „Al-Qaida“ teroristine organizacija, Vakarų politikai ir jiems pavaldūs pareigūnai iš tiesų kovoja su įsivaizduojamu priešu.

Menkas GDJ supratimas, kurį rodo dažnas teroristų tapatinimas su musulmonais, bent jau iš dalies yra susijęs su palyginti skurdžiomis vakariečių žiniomis apie islamo religiją. Pažymėtina, kad Vakarų akademinės bendruomenės atstovai „Al-Qaida“ ir GDJ aktyviai domėtis pradėjo tik po 2001 m. rugsėjo 11 d. teroristinių atakų Niujorke ir Vašingtone. Taigi, nėra keista, kad iki šiol palyginti mažai žinoma apie GDJ sąsajas su islamo religija, džihadistų ideologija, jų tikslus ir strateginius planus. 2008 m. vasarą pasirodžiusi amerikiečių saugumo eksperto Jarreto M. Brachmano knyga „Global Jihadism: Theory and practice“ yra bene vienintelė Vakarų akademinės bendruomenės atstovo publikacija, kurioje iš tiesų daug dėmesio skiriama GDJ ir jo ideologijai analizuoti.

Palyginti skurdžios Vakarų politikų ir jiems patariančių saugumo ekspertų žinios apie GDJ sudaro prielaidas pervertinti šio judėjimo keliamą pavojų. GDJ politinės programos neišmanymas arba klaidingas interpretavimas skatina viešus vakariečių politinių lyderių pareiškimus, kuriuose judėjimas yra siejamas su Vakarų ir islamo civilizacijų konfliktu, egzistencine grėsme Vakarų saugumui, musulmonų kėslais užvaldyti visą pasaulį. Daugelį paprastų vakariečių tai skatina manyti, kad GDJ yra iš tiesų galinga jėga, jau artimiausiu metu galinti įgyvendinti savo piktus kėslus.

Šio straipsnio tikslas – išsiaiškinti, kaip sėkmingai GDJ politinė programa yra vykdoma praktikoje. Straipsnyje siekiama parodyti, kad ambicingi GDJ politiniai užmojai praėjus beveik dešimčiai metų po 2001 m. rugsėjo teroristinių išpuolių tebėra politinių deklaracijų lygio, nors teorines jų realizavimo galimybes džihadistai tebeturi.

1. Globalaus džihadistinio judėjimo samprata

Globalus džihadistinis judėjimas yra vadinamas labai įvairiai. Dažnai jis yra laikomas „Al-Qaidos“ sinonimu. Kiti GDJ pavadinimai – islamistinis judėjimas, globalus salafių judėjimas, Osamos bin Ladenio judėjimas, Osamos bin Ladenio tinklas, mudžahidų judėjimas, globalus sukilėlių judėjimas. GDJ priklausantys asmenys arba „džihadistai“ yra vadinami islamistais, fundamentalistais, teroristais, ekstremistais, islamofašistais.

Dažnai teigiama, kad politiškai nekontroliuojama sąvoka „džihadizmas“, „globalus džihadistinis judėjimas“ ir „džihadistai“ sieti su „Al-Qaida“ ir / arba terorizmu. Daugumai musulmonų žodis „džihadas“ pirmiausia asocijuojasi su islamo religija išpažįstančio asmens vidinė dvasinė kova, kuri iš tiesų neturi nieko bendra su politinės prievartos¹ naudojimu prieš kitus asmenis². Kita vertus, GDJ ekspertas J. M. Brachmanas teigia, kad „džihadizmas“ ir išvestinės sąvokos yra modernių laikų naujadarai, kurie skiriasi nuo tradicinės sąvokos „džihadas“³. Todėl jų nereikia ir negalima sieti su islamo religija. Sąvokos „džihadizmas“, „globalus džihadistinis judėjimas“ ir „džihadistai“ iš tiesų yra naudingos. Jos padeda atskirti tuos musulmonus, kurie naudoja politinę prievartą ir „džihado“ sąvoką išimtinai sieja su ginkluota kova, nuo tų, kurie pasisako prieš politinės prievartos naudojimą ir terminui „džihadas“ nepriskiria vien tik ginkluotos kovos reikšmės⁴. Perdėtai aktyvus politinio korektiškumo siekis ir skirtingų sąvokų, kurios vartojamos globaliam džihadistiniam judėjimui apibūdinti, vartojimas iš tiesų kliudo Vakarų politikams ir saugumo specialistams suprasti, kas yra jų priešas.

¹ Politinė prievarta čia ir toliau yra suprantama kaip politiškai motyvuota prievarta, t. y. prievarta, kuri naudojama politiniams tikslams ir uždaviniams pasiekti.

² Plačiau žiūrėti: Cook D., *Understanding Jihad*, Berkeley, Los Angeles, London: University of California Press, 2005, p. 1–168.

³ Brachman J. M., *Global Jihadism: Theory and practice*, London and New York: Routledge, 2009, p. 5.

⁴ Ten pat, p. 5.

Pažymėtina, kad „Al-Qaida“ yra neatskiriama GDJ judėjimo dalis. Tačiau klaidinga GDJ tapatinti vien tik su O. bin Ladeno vadovaujama „Al-Qaidos“ grupe. GDJ priklauso daug įvairių musulmonų sukilėlių grupių. Judėjimui taip pat priklauso „Al-Qaidos“ idėjų bei teroristinių išpuolių įkvėptos grupės, kurios tiesiogiai su ja visai nesusijusios⁵. Sukilimų ekspertas Davidas J. Kilcullenas teigia, kad globalus džihadizmas yra pernelyg sudėtingas fenomenas, kad jį būtų galima sieti vien tik su „Al-Qaida“⁶. Pasak jo, nėra jokių įrodymų, kad „Al-Qaida“ tiesiogiai kontroliuotų džihadistinių judėjimą.

Iš tiesų kiekvienam saugumo ekspertui pavadinimas „Al-Qaida“ turi skirtingą reikšmę. Vieni mano, kad „Al-Qaida“ yra palyginti griežtą organizacinę struktūrą turinti organizacija, kiti – kad „Al-Qaida“ yra tam tikra pasaulėžiūra arba ideologija, treči tiki, kad „Al-Qaida“ – besikeičianti grupė, kuri iš centralizuotos organizacijos tapo globaliu mastu veikiančiu tinklu arba judėjimu⁷.

Autoriai, kurie iš esmės sutaria dėl sąvokos „globalus džihadistinis judėjimas“ vartojimo, pateikia skirtingus jo apibrėžimus. Remiantis J. M. Brachmanu, GDJ – asmenys ir grupės, kurie vadovaujasi radikalia musulmonų mąstytojų minties tradicija, reikalaujančia imtis prievartos tam, kad tradicinės musulmonų žemės būtų išlaisvintos nuo nemusulmonų įtakos ir sukurta tikra islamiška valstybė⁸, valdoma pagal šariją (šariata)⁹. 1987–1989 m. Pakistane dirbęs CŽV

⁵ Brachman, p. 32.

⁶ Kilcullen D. J., „Countering Global Insurgency“, *The Journal of Strategic Studies* 28 (4), 2005, p. 598.

⁷ Žiūrėti: Rabasa A. et al., *Beyond Al-Qaeda: The global jihadist movement*, Part 1, Santa Monica: RAND Corporation, 2006, p. 26–27; Gunaratna R., „The Post-Madrid Face of Al Qaeda“, *The Washington Quarterly* 27 (3), 2004, p. 93; Jermalavičius T., „Globalus karas su terorizmu“: iš naujo atrasta sukilimo ir kontrsukilimo teorija“, *Lietuvos metinė strateginė apžvalga 2006*, Vilnius: Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija, 2007, p. 36.

⁸ Šiame straipsnyje „islamiška valstybė“ laikoma „kalifato“ sinonimu. Kalifatas – musulmonų valstybė, kurios vadovas yra autoritetingiausias šalies religinis ir politinis lyderis. Terminas „emyratas“ šiame straipsnyje reiškia mažesnę nei kalifatas politinį-teritorinį darinį, kuriam vadovauja kilmingos šeimos didžiausias autoritetas.

⁹ Brachman, p. 4.

pareigūnas ir terorizmo ekspertas Marcas Sagemanas teigia, kad GDJ yra pasaulinis religinio atsinaujinimo judėjimas, kurio tikslas – sugrąžinti musulmonams praeities laikų didybę. Tam reikia panaikinti esamas nacionalinių valstybių sienas ir sukurti didžiąją islamišką valstybę, kuri driektųsi nuo Maroko iki Filipinų¹⁰. Dar kiti autoriai GDJ supranta kaip „Al-Qaidą“ ir įvairias su ja susijusias grupes¹¹, „Al-Qaidą“ ir susijusių arba jos įkvėptų džihadistinių grupių visumą¹².

Geriau suprasti, kas buvo ir yra GDJ, padeda žvilgsnis į jo organizacinę struktūrą. Iki 2002 m. GDJ sudarė trys koncentriniai ratai¹³. Viduryje buvo „Centrinė Al-Qaida“. Jai priklausė šios grupės lyderis (emyras) O. bin Ladenas, jo pavaduotojas Aymanas al-Zawahiri, jiems tiesiogiai pavaldūs keturi komitetai¹⁴ ir kiti su jais artimai susiję asmenys. Svarbu pažymėti, kad visi „Centrinės Al-Qaidos“ nariai savo lyderiui O. bin Ladenui buvo davę ištikimybės priesaiką¹⁵.

Antrasis koncentrinis GDJ ratas – su „Centrine Al-Qaida“ ryšius palaikantys asmenys ir grupės. Šiuo atveju kalbama apie asmenis ir grupes, kurie bendradarbiavo su „Centrine Al-Qaida“ politiniais, strateginiais, operacijų, logistiniais ir finansiniais klausimais. Ryšių su „Centrine Al-Qaida“ palaikymu kaltinamos dešimtys teroristinių ir partizaninių organizacijų. Atskirai verta paminėti šias dažniausiai

¹⁰ Sageman M., *Understanding Terror Networks*, Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 2004, p. 1.

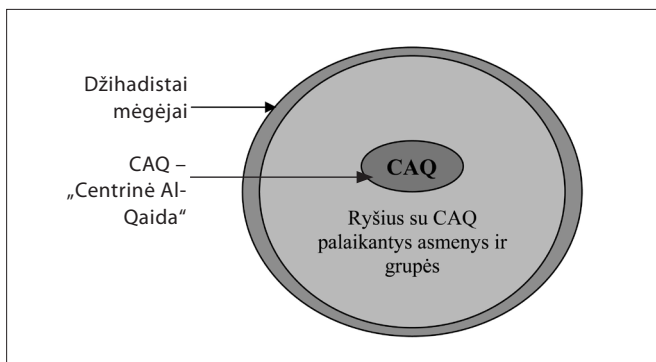
¹¹ Horsburgh N., Jordan J., Torres M. R., „Analysis and Evolution of the Global Jihadist Movement Propaganda“, *Terrorism and Political Violence* 18 (3), 2006, p. 399.

¹² Rabasa et al., p. 1.

¹³ Žiūrėti: Brachman, p. 15–20.

¹⁴ Komitetai: 1) karinių reikalų; 2) finansų; 3) religijos klausimų; 4) viešųjų ryšių. Manoma, kad „Centrinė al-Qaida“ po 2001 m. rudenį JAV inicijuoto globalaus karo prieš terorą hierarchinės organizacinės struktūros, kuriai būdingas aiškus valdymo ir kontrolės mechanizmas, nebeturi. Plačiau apie keturis „Centrinės al-Qaidos“ komitetus žiūrėti: Bergen P. L., *Holy War, Inc.: Inside the Secret World of Osama bin Laden*, New York, London, Toronto, Sydney, Singapore: The Free Press, 2001, p. 30; Gunaratna R., *Inside Al Qaeda: Global Network of Terror*, New York: Columbia University Press, 2002, p. 57.

¹⁵ Bergen, p. 29.

1 pav. **Globalaus džihadistinio judėjimo organizacinė struktūra iki 2002 m.**

Pagal Jarret M. Brachman, *Global Jihadism: Theory and practice*, London and New York: Routledge, 2009, p. 15–20.

su „Centrine Al-Qaida“ siejamas ir terorizmo ekspertų minimas organizacijos – EIJ¹⁶ (*Egyptian Islamic Jihad* / Egipto islamiškasis džihadas), Egipte veikiančią IG (*Gamaat Islamiya* / Islamo grupė), LIFG (*Libyan Islamic Fighting Group* / Al-Jama'a al-Islamiyyah al-Muqatilah bi-Libya / Libijos islamistų kovotojų grupė), GIA (*Groupe Islamique Armé* / *Al Jamm'ah Al Islamiyah Al-Musallah* / Ginkluota islamo grupė), JTJ¹⁷ (*Tawhid wal-Jihad* / Vienumo ir šventojo karo grupė), GICM (*Groupe Islamique Combattant Marocain* / Moroccan Islamic Combatant Group / Maroko islamo kovotojų grupė), GSPC¹⁸ (*Groupe Salafiste pour la Prédication et le Cimbat* / *al-Jamaa`atu l-Salafiyyat* / Salafijų kvietimo ir kovos grupė), Pietryčių Azijoje veikiančią JI (*Jemaah Islamiyah* / Islamo grupė), IMU¹⁹ (*Islamic Movement of Uzbekistan* / Uzbekistano islamiš-

¹⁶ Manoma, kad 2001 m. birželį EIJ susijungė su O. bin Ladeno „Al-Qaida“.

¹⁷ Ši grupė dar yra vadinama „Al-Zarqawi tinklu“. Jos pagrindu susikūrė „Al-Qaida Irake“ (*Al-Qaeda in Iraq*, AQI).

¹⁸ Šiuo metu ši grupė yra persivadinusį į „Al-Qaida islamiškajame Zagrebe“ (*Al-Qaeda in the Islamic Maghreb*, AQIM).

¹⁹ 2001 m. vasarą ši grupė persivadino į „Turkestano islamo partiją“ (*Islamic Party of Turkestan*).

kasis judėjimas), LeT (*Lashkar-e-Taiba* / Army of the Pure / Tyrujų armija)²⁰.

Dėl bendradarbiavimo su „Centrine Al-Qaida“ kritikuojamas Afganistano Talibano judėjimas. Be to, ryšių su „Centrine Al-Qaida“ palaikymu dažnai kaltinamos mažiau žinomos grupės, kurios veikė arba tebeveikia Saudo Arabijoje, Jemene, Tunise, Rusijoje (daugiausia – Čėčėnijoje), Sirijoje, Bosnijoje ir Hercegovinoje. Terorizmo ekspertų vertinimu, nedidelių „Centrinės Al-Qaidos“ ar su ja susijusių kuopelių gali būti maždaug aštuoniasdešimtyje pasaulio valstybių²¹. Verta pažymėti, kad gerai žinomos sukarintos musulmonų organizacijos kaip antai „Hamas“, „Hizbollah“, PIJ (*Palestinian Islamic Jihad* / Palestiniečių islamiškasis džihadas) nėra GDJ dalis²².

Trečiasis koncentrinis GDJ ratas – „džihadistai mėgėjai“ (angl. *jihobbyists*)²³. Tai asmenys, kurie su „Centrine al-Qaida“ nepalaiko jokių ryšių, tačiau aktyviai siekia prisidėti prie jos tikslų įgyvendinimo ir jos pavyzdžiu rengti teroristinius išpuolius. Džihadistų mėgėjų nereikia ir negalima nuvertinti. Būtent jie užtikrina GDJ gyvybingumą – skleidžia „Centrinės Al-Qaidos“ ir ją remiančių radikalių musulmonų mąstytojų idėjas, administruoja džihadistų mintis ir darbus pristatančius interneto tinklalapius, savo jėgomis planuoja ir mėgina vykdyti teroristinius išpuolius. „Centrinė Al-Qaida“ su džihadistais mėgėjais sieja viltis mobilizuoti musulmonų mases²⁴.

Pastaraisiais metais terorizmu besidomintys saugumo ekspertai dažnai pabrėžia, kad GDJ organizacinę struktūrą trys koncentriniai ratai sudarė tik 1992–2001 m. arba 1996–2001 m. Akcentuojama, kad po 2002 m., t. y. įsibėgėjęs pasaulinei kovai su terorizmu, „Centrinė Al-Qaida“ kaip organizacija nustojo funkcionuoti. 2001 m.

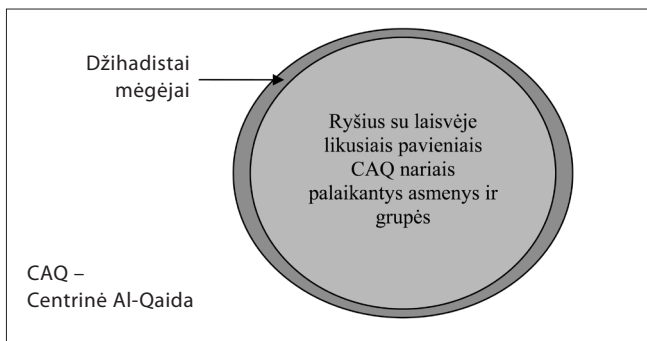
²⁰ Plačiau Žiūrėti: Brachman, p. 9–10; Rabasa et al., p. 79–80; Gailiūnas E., Račius E., *Terorizmo žinybas*, Vilnius: Žara, 2005, p. 107–142.

²¹ Žiūrėti: Gunaratna, 2002, p. 10.

²² Horsburgh, Jordan, Torres, p. 399; Brachman, 2009, p. 91.

²³ Brachman, p. 18–19.

²⁴ Ten pat, p. 19.

2 pav. *Globalaus džihadistinio judėjimo organizacinė struktūra po 2002 m.*

spalį JAV inicijuotos karinės intervencijos į Afganistaną metu buvo sunaikinta šioje šalyje „Centrinės Al-Qaidos“ turėta infrastruktūra (pavyzdžiui, teroristų mokymo stovyklos). Remiantis 2005 m. JAV paskelbtu „Centrinės Al-Qaidos“ grėsmės vertinimu, nuo 2001 m. rugsėjo teroristinių išpuolių antiteroristinės koalicijos dalyvės sulaukė arba nukovė 15 iš 37 aukšto rango organizacijos narių. Iš viso 2001–2005 m. buvo sulaikyta arba įkalinta maždaug 3000 įtariamų šios organizacijos narių²⁵. Po 2001 m. pradėtos karinės intervencijos į Afganistaną „Centrinės Al-Qaidos“ lyderiai O. bin Ladenas ir A. al-Zawahiri buvo priversti bėgti ir slapstytis. Taigi, yra pakankamai pagrindo teigti, kad po 2002 m. GDJ sudaro tik du koncentriniai ratai – ryšius su laisvėje likusiais pavieniais CAQ nariais palaikantys asmenys ir grupės bei džihadistai mėgėjai.

Svarbu pažymėti, kad GDJ susikūrimas yra susijęs su XX a. pradžioje Vidurio Rytų regione kilusiu „reislamizacijos“ judėjimu. Reislamizacija²⁶ iš esmės reiškia religijos politizavimą. Tačiau ji gali būti

²⁵ Katzman K., *Al Qaeda: Profile and Threat Assessment* (CRS Report for Congress RS22049), Washington: The Library of Congress, Congressional Research Service, February 10, 2005. <<http://www.law.umaryland.edu/marshall/crsreports/crsdocuments/RS220492102005.pdf>>, 2009 12 17.

²⁶ Dažnai pasitaikantys sąvokos „reislamizacija“ atitikmenys – „islamo atgimimas“, „islamo atgaivinimas“, „islamo pakilimas“, „islamo atsinaujinimas“, „islamo prabudimas“, „islamo fundamentalizmas“, „islamo neofundamentalizmas“, „islamo

suprantama ir plačiau. Reislamizacija gali būti siejama su pastangomis islamo religijos pagrindu organizuoti ir reguliuoti visą visuomenės gyvenimą.

Reislamizacijos judėjimo varomąją jėgą galima vadinti 1928 m. Egipte įkurtą Musulmonų brolijos organizaciją. Pagrindinių religinių politinių darbų, kuriais grindžiamas reislamizacijos judėjimas, autoriai yra Musulmonų brolijos įkūrėjas Hassanas al-Banna (1906–1949), Musulmonų brolijos mąstytojas Sayyidas Qutbas (1906–1966), „Islamo partijos“ (*Jamaat-e-Islami*) Britų Indijoje įkūrėjas Abul Ala Maududis (1903–1979). Remiantis Rohanu Gunaratna, „Al-Qaida“ yra savotiška Egipte įkurtos Musulmonų brolijos atšaka²⁷.

Apibendrinant galima teigti, kad nusistovėjęsios GDJ sampratos nėra. Kritikos dažnai susilaukia pats GDJ pavadinimas. GDJ negalima tapatinti su „Al-Qaida“, nors pagrįstai galima teigti, kad iki 2002 m. „Centrinė al-Qaida“ buvo ašinė GDJ grupė.

2. Esminiai globalaus džihadistinio judėjimo politinės programos bruožai

Kiekvienas karingas pagrindinis judėjimas, siekdamas išlikti gyvybingas kovoje su stipresniu priešininku, privalo turėti tam tikrą politinę viziją arba programą. Jis savo nariams turi paaiškinti esamą sociopolitinę situaciją ir tai, kas jų laukia ateityje. To reikia pagrindinio judėjimo narių, kurie priversti nuolat rizikuoti gyvybe, gyventi be savo artimųjų, patirti įvairų kitokį psichologinį stresą, kovinei motyvacijai palaikyti²⁸.

GDJ neturi vieno dokumento ar konkretaus dokumentų rinkinio, kurį būtų galima vadinti „politine programa“. Todėl čia vartojamas

sugrįžimas“, „karinis islamas“, „politinis islamas“. Žiūrėti: Račius E., „Politikos ir islamiškosios *davos* susiliejimas“, *Politologija* 38 (2), 2005, p. 97.

²⁷ Gunaratna, 2002, p. 96.

²⁸ Rabasa et al., p. 8.

terminas „politinė programa“ yra sąlyginis. GDJ politinės programos paieškos ir esminių jos bruožų identifikavimas iš tiesų primena mozaikos iš daugybės įvairiausių ir nebūtinai tarpusavyje derančių dalių dėliojimą. Džihadistų politinę programą sudaro ideologinė ir strateginė dalys.

2.1. Džihadistų ideologija

GDJ ir „Al-Qaida“ dažnai yra siejami, o kartais net ir tapatinami su islamo religija. Iš tiesų O. bin Ladenas ir kiti džihadistai savo pasisakymuose nuolat mini Dievą (Alachą)²⁹, daro nuorodas į Koraną bei chadysus (pranašui Muchamedui priskiriamų individualių veiksmų ir pasisakymų rinkinius). Tačiau dauguma GDJ ideologiją tiriančių ekspertų pažymi, kad džihadistų ideologijos negalima tapatinti su islamo religija. Džihadistai sudaro tik nedidelę dalį viso pasaulio musulmonų³⁰. GDJ lyderiams islamo religija yra priemonė, kuria naudodamiesi jie siekia įgyvendinti savo tikslus³¹. Pagrindinis GDJ lyderių siekis – užgrobti politinę valdžią.

GDJ ideologija yra glaudžiai susijusi su musulmonų sunitų salafijų judėjimu ir jo idėjinėmis nuostatomis. Salafijų judėjimo atstovai idealizuoja 70–80 metų laikotarpį nuo pranašo Muchamedo mirties (632 m.). Jų įsitikinimu, šis laikotarpis buvo islamo aukso amžius. Menamo islamo aukso amžiaus pabaiga ir musulmonus užgriuvusios

²⁹ Pavyzdžiui, viename interviu su televizijos „Al-Jazeera“ korespondentu O. bin Ladenas Dievą pamini 35 kartus. Žiūrėti: CNN, *Transcript of Bin Laden's October interview* (interview between Al-Jazeera television correspondent Tayseer Alouni and Osama Bin Laden), USA: CNN.com, 2002 02 05, <<http://archives.cnn.com/2002/WORLD/asiapcf/south/02/05/binladen.transcript/>> 2010 02 17.

³⁰ R. Gunaratnos vertinimu, iš visos pasaulinės musulmonų bendrijos (jos dydis – nuo 1,3 iki 1,5 mlrd. asmenų) „Al-Qaidą“ ginkluotoje kovoje aktyviai galėtų paremti maždaug 120 000 asmenų, o pasyviai – nuo 6 iki 7 mln. radikaliai nusiteikusių musulmonų. Gunaratna, 2002, p. 95.

³¹ Weyland P., „Islam – Islamism – Islamist Terrorism? A Proposal to Come to Terms with the Nexus of Islam and Security“, *Connections: The Quarterly Journal* 3 (3), 2004, p. 81.

negandos salafiams yra įrodymas, kad vėlesnės musulmonų kartos nukrypo nuo teisingo islamiško kelio. Salafiai musulmonus ragina grįžti prie pamatinių islamo religinių tekstų ir autentiškos religinės praktikos³². Salafiai nepripažįsta tradicinių musulmonų religinių autoritetų ir jų mokymo³³.

Salafių judėjimas nėra homogeniškas. J. M. Brachmanas išskiria aštuonias skirtingas salafių mokyklas arba mokymo šakas³⁴. Jo teigimu, „globalūs džihadistai“ – viena iš salafių mokyklų. Ši mokykla išsiskiria tuo, kad pasisako už prievartos naudojimą, nors dauguma salafių mokyklų tam nepritaria.

GDJ ideologija yra glaudžiai susijusi su salafių judėjimu, tačiau remiasi ne tik šio judėjimo idėjinėmis nuostatomis. Didelę įtaka GDJ ideologijai turi Saudo Arabijoje išplitusios vahabizmo idėjos³⁵. Be to, kaip minėta, GDJ ideologija glaudžiai susijusi ir su Egipto Musulmonų brolijos mąstytojų skelbtomis mintimis.

Galima teigti, kad GDJ ideologija yra šio judėjimo lyderių skelbiamos ideologinės nuostatos. Tačiau jas būtų sunku suprasti be žinių apie specifinį politinį ir religinį džihadistų žodyną. Siekiant geriau suprasti GDJ ideologiją, reikia apžvelgti ne tik džihadistų ideologines nuostatas, bet ir jų vartojamą politinį religinį žodyną.

³² Sageman M., *Understanding Terror Networks*, Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 2004, p. 4.

³³ Brachman, p. 25.

³⁴ Ten pat, p. 26.

³⁵ Saudo Arabijos valstybę valdanti Saudų dinastija vahabizmą yra padariusi savo oficialia religine politine ideologija. Tačiau įvairioms nevalstybinėms grupėms priklausantys Saudo Arabijos džihadistai valdantįjį režimą laiko moraliai sugedusiu ir parsidavusiu Vakarams, t. y. JAV. Todėl džihadistai pateisina ir palaiko ginkluotos kovos prieš Saudo Arabiją valdančią Saudų dinastiją idėją. Verta pažymėti, kad vahabizmas yra su musulmonų mokslininko Muhammado ibn Abd-al-Wahhabo (1703–1792) išplėtotomis idėjinėmis nuostatomis siejamas religinis politinis judėjimas, kuris prasidėjo XVIII a. viduryje Arabijos pusiasalyje. Žiūrėti: Ayoob M., Kosebalaban H., sud., *Religion And Politics In Saudi Arabia: Wahhabism and the State*, USA: Lynne Rienner Publishers, 2008, p. 11–123; Brachman, p. 24–25; Esposito J. L., *What Everyone Needs to Know about Islam*, Oxford, New York: Oxford University Press, 2002, p. 49–52.

2.1.1. Politinis religinis žodynas

Pagrindinės GDJ politiniame religiniame žodyne esančios sąvokos: „džihadas“, „tauchyd“, „akyda“, „takfyr“, „dava“, „džahilija“³⁶. Jų pagrindu yra suformuotos GDJ ideologinės nuostatos.

Džihadas. Terminas „džihadas“ yra ašinis GDJ ideologijos elementas³⁷. Apskritai musulmonai išskiria „didįjį džihadą“ (pastangas būti dievobaimingu musulmonu), „mažąjį džihadą“ (ginkluotą kovą už pasaulinį islamo religijos išsiviešpatavimą), „gynybinį džihadą“ (reakciją į ginkluotą agresiją) ir „puolamąjį džihadą“ (musulmonų inicijuotą ginkluotą nemusulmonų užpuolimą)³⁸. Džihadistai džihado sąvokai suteikia vienintelę reikšmę. Jiems džihadas – ginkluota kova arba šventasis karas. Ginkluota kova prieš islamo religijos priešus džihadistams yra svarbiausias savo egzistavimo pagrindimas³⁹. Džihadistai tiki, kad džihadas arba jų naudojama prievarta: 1) pažadins musulmonų bendriją; 2) pademonstruos džihadistų galią; 3) įtikins kitus tikinčiuosius sekti jų pavyzdžiu; 4) paskatins dvasinį musulmonų atgimimą⁴⁰. GDJ lyderiai džihadą laiko viena pamatinių islamo religijos prievolių. Reikia atkreipti dėmesį, kad gynybinio džihado terminą išpopuliarino ir GDJ susikūrimą paskatino palestinietis Abdullah Azzamas (1941–1989). 1979–1989 m. Afganistano kare jis išpopuliarino šūkį: „Tik džihadas ir šautuvas – jokių derybų, jokių konferencijų ir jokio dialogo!“⁴¹ Pasak A. Azzamo, gynybinis džihadas (pasipriešinimas ginklu) yra individuali kiekvieno musulmono pareiga⁴².

³⁶ Žiūrėti: Brachman, p. 41–51; Sageman, p. 5–24.

³⁷ Brachman, p. 25.

³⁸ Žiūrėti: Esposito, 2002, p. 117–118; Račius E., *Islamo žinytas*, Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2007, p. 38–39.

³⁹ Jenkins B. M., *Unconquerable Nation: Knowing Our Enemy, Strengthening Ourselves*, Santa Monica: RAND Corporation, 2006, p. 76.

⁴⁰ Ten pat, p. 76.

⁴¹ Bergen, p. 53.

⁴² Azzam A., *Join the Caravan* (second English edition, 1991), IslamistWatch.org, 2001, <<http://www.islamistwatch.org/texts/azzam/caravan/part1.html>>, 2010 02 17.

Tauchyd. Daugumai musulmonų terminas „tauchyd“ reiškia Dievo vienumo principą. Juo pasakoma, kad musulmonai yra mono-teistai ir priešinasi politeizmui bei netikėjimui⁴³. Džihadistams tau-chyd reiškia vieną svarbiausių prievolių musulmonams. Jų manymu, musulmonais monoteistais galima laikyti tik tuos, kurie: 1) žodžiu paliudija, kad yra tik vienas Dievas; 2) širdyse yra įsitikinę, kad jų ti-kėjimas – vienintelis teisingas; 3) atsisako visų asmeninių troškimų ir besąlygiškai paklūsta Dievui; 4) pasmerkia visus nusidėjėlius ir neti-kinčiuosius; 5) yra pasirengę mirti už savo religiją⁴⁴. Tik šias sąlygas įvykdžiusius musulmonus džihadistai laiko tikrais musulmonais.

Akyda. „Akyda“ (įsitikinimas) yra musulmonų vartojamas ter-minas tikėjimo doktrininiams dalykams įvardyti. Skirtingoms tei-sinėms tradicijoms priklausantys musulmonai tikėjimo dalykus su-pranta skirtingai⁴⁵. Tikėjimo dalykai, dėl kurių sutinka visų teisinių tradicijų atstovai: 1) yra vienas Dievas kūrėjas, kuris lemia žmogaus veiksmus ir likimą; 2) Dievas iš žmonių pasirinko neklystančius pranašus, kurie skelbia jo valią žmonijai; 3) Koranas yra tiesioginis Dievo žodis; 4) visi žmonės bus prikelti iš numirusiųjų ir teisiami Visuotinio teismo dieną; 5) po Visuotinio teismo vieni žmonės bus išganyti, o kiti – amžiams pasmerkti. Džihadistai, remdamiesi tokių mąstytojų kaip Ibn Taymiyyah (1263–1328) ir Abu Muhammado al-Maqdisi (gimė 1959 m.) traktatais, suabsoliutina ir idealizuoja akydą. Daugumą kitų musulmonų jie laiko sugedusiais, praradusiais tikėji-mą arba veidmainiais⁴⁶.

Takfyr. Terminas „takfyr“ reiškia ekskomunikavimą, t. y. musul-mono atskyrimą nuo religinės bendruomenės. Dauguma musulmonų šio termino apskritai nevartoja, nes laiko jį doktrininiu nukrypimu⁴⁷.

⁴³ Račius, 2007, p. 133.

⁴⁴ Brachman, p. 45.

⁴⁵ Račius, p. 14.

⁴⁶ Džihadistai išskiria mažiausiai dešimt musulmonų grupių, kurioms priklausančius asmenis laiko nesivadovaujančiais akyda. Plačiau žiūrėti: Brachman, p. 42–44.

⁴⁷ Esposito J. L., sud., *The Oxford Dictionary of Islam*, New York: Oxford University Press, 2003, p. 312.

Tradiciškai yra vadovaujamosi nuostata, kad vienas musulmonas neturi teisės spręsti apie kito musulmono „musulmoniškumo“ lygį. Džihadistams terminas „takfyr“ yra neatskiriama jų politinio religinio žodyno dalis. Džihadistai tiki, kad jie turi teisę ekskomunikuoti kitus musulmonus, kurie jų požiūriu yra nepakankamai religingi⁴⁸. Taip džihadistai pateisina prievartos naudojimą prieš savo bendratrikius. Su šia sąvoka susijęs ir džihadistų dažnai vartojamas terminas „kufir“, reiškiantis netikėjimą – Dievo ir pranašo Muchamedo misijos atmetimą⁴⁹. Juo dažnai įvardijami džihadistų priešai, kurie neišpažįsta islamo religijos.

Dava. Terminas „dava“ reiškia kvietimą arba raginimą atsiversti į islamą. Korane šis terminas nėra tiksliai išaiškintas ir gali būti interpretuojamas įvairiai⁵⁰. Dažniausiai davą skelbiantys aktyvistai siekia atgaivinti musulmonų bendruomenės narių islamiškumą. Tik pastaraisiais dešimtmečiais dava tapo nukreipta ir į nemusulmonus. Tradiciškai dava yra depolitizuota ir vykdoma taikiu būdu. Džihadistai, politizuodami religiją, davą sieja su musulmonų bendrijos politiniais interesais⁵¹. Be to, davą jie sieja su džihadu, t. y. ginkluota kova.

Džahilija. Terminas „džahilija“ reiškia nežinojimą, nemokšiskumą, tamsumą. Šiuo terminu musulmonai apibūdina ikiislaminę epochą⁵². Prie šio termino politizavimo labiausiai prisidėjo S. Qutbas. Jis teigė, kad terminas „džahilija“ nusako ne tik laikotarpį, bet ir būseną. Jo manymu, tokios būsenos XX a. viduryje buvo Egipto visuomenė ir tikrieji musulmonai turėjo imtis priemonių ją reislamizuoti⁵³. Džihadistai dažnai vartoja džahilijos terminą ir interpretuoja jį S. Qutbo pavyzdžiu. Šia sąvoka jie dažniausiai pateisina musulmo-

⁴⁸ Brachman, p. 45–47.

⁴⁹ Račius, 2007, p. 86; Esposito, 2003, p. 176–177.

⁵⁰ Plačiau žiūrėti: Račius, 2007, p. 34–35; Račius, 2005, p. 91–122; Sageman, p. 5–7.

⁵¹ Sageman, p. 6–7.

⁵² Račius, 2007, p. 37.

⁵³ Žiūrėti: Qutb S., „Milestones“, al-Mehri A. B., sud., *Milestones*, Birmingham: Maktabah Booksellers and Publishers, 2006, p. 23–178.

nų bendruomenės ar tam tikrų jos segmentų sukilimą prieš musulmonų politinę valdžią⁵⁴.

Džihadistams taip pat svarbi „alvala-valbara“ (*al-Wala wal-Bara*) doktrina. Tai yra „ištikimybės ir išsižadėjimo“ doktrina⁵⁵. Ja remiantis, musulmonai turi būti ištikimi Dievui ir gyventi pagal dieviškąją teisę – šaryją. Be to, jie turi išsižadėti visko, kas prieštarauja šaryjai. Džihadistų manymu, šaryjai prieštarauja politeizmas, demokratija ir visos antireliginės ideologijos⁵⁶.

Taigi, galima teigti, kad GDJ priklausantys asmenys vartoja religinius terminus, tačiau juos politizuoja. Religinius terminus džihadistai savaip interpretuoja, o specifinėms sąvokoms dažnai suteikia kur kas didesnę reikšmę nei tradiciniai musulmonų religiniai autoritetai ir dauguma jais besivadovaujančių paprastų musulmonų. Terminas „džihadas“, kurį džihadistai išskirtinai sieja su ginkluota kova, yra kertinis GDJ politinės programos akmuo.

2.1.2. Pagrindinės ideologinės nuostatos

„Centrinės Al-Qaidos“ lyderiai O. bin Ladenas ir A. al-Zawahiri yra pagrindiniai GDJ ideologinių nuostatų skleidėjai pasauliniu mastu ir jų populiarintojai įvairių šalių musulmonų bendruomenėse. Kita vertus, jie patys nėra originalūs mąstytojai. O. bin Ladenas ir A. al-Zawahiri skelbia ir populiarina palyginti senas kitų konservatyvių ir radikalių musulmonų mąstytojų idėjas⁵⁷.

2006 m. lapkritį JAV Vest Pointo karo akademijos Kovos su terorizmu centras išleido „Karingosios ideologijos atlasą“. Jame, remiantis „citātų analizės“ metodu, teigiama, kad trys populiariausi modernių laikų džihadistai mąstytojai yra S. Qutbas, Ahmadas Shakiras

⁵⁴ Sageman, p. 8.

⁵⁵ Žiūrėti: Brachman, p. 22.

⁵⁶ Ten pat.

⁵⁷ Ten pat, p. 40.

(1892–1958), A. M. al-Maqqisi⁵⁸. O. bin Ladenas 56 modernių džihadistų mąstytojų sąrašė užima 5–13 vietas. A. al-Zawahiri, kuris kartais vadinamas pagrindiniu „Centrinės Al-Qaidos“ ideologu, į Kovos su terorizmu centro sudarytą populiariausių džihadistų mąstytojų sąrašą apskritai nepatenka.

Svarbu pažymėti, kad džihadistinėje ideologijoje pasaulis yra padalytas į dvi stovyklas. Pasak O. bin Laden, viena stovykla islamo, o kita – ateizmo⁵⁹. Remiantis J. M. Brachmanu, džihadistai pasaulį dalija į tuos, kurie nori kovoti dėl šaryjos, džihado, tauchyd ir akydos, ir į tuos, kurie nenori kovoti dėl šių dalykų⁶⁰.

Viena svarbiausių džihadistinės ideologijos nuostatų – dėl Vakarų ir jų sąjungininkų dominuojančios pozicijos pasaulyje uma (islamo tauta arba musulmonų bendrija) yra patekusi į apgailėtiną padėtį, kurią ištaisyti gali tik bekompromisė ginkluota kova. Galima sakyti, kad „Al-Qaida“ inspiruoto sukilimo pagrindas yra nuoskauda dėl menamų viso pasaulio musulmonų priespaudos ir pažeminimo⁶¹. Džihadistai ir jiems simpatizuojantys musulmonai tiki, kad rezgamas sąmokslas arba suokalbis prieš islamą. Sąmokslininkų tikslas – sunaikinti islamą. Sąmokslininkams vadovauja žydai (sionistai, izraeliečiai), o jiems talkina „kryžiuočiai“ (pavyzdžiui, amerikiečiai, britai, prancūzai) ir musulmonai išdavikai⁶². Pasak džihadistų, su islamu kovoja kolonizatoriai ir jų sekėjai, kurie musulmonų gyvenamuose kraštuose „steigia kryžiuočių centrus, bendruomenes ir tokias organizacijas kaip Masonų ložės, „Lions“ bei „Rotary“ klubai“⁶³.

⁵⁸ McCants W., sud., *Militant Ideology Atlas*, USA: Combating Terrorism Center at West Point, 2006, p. 13–14.

⁵⁹ CNN, *Transcript of Bin Laden's October interview* (interview between Al-Jazeera television correspondent Tayseer Alouni and Osama Bin Laden), USA: CNN.com, 2002 02 05, <<http://archives.cnn.com/2002/WORLD/asiapcf/south/02/05/binladen.transcript/>>, 2010 02 17.

⁶⁰ Brachman, p. 196.

⁶¹ Jermalavičius, p. 34.

⁶² Brachman, p. 82.

⁶³ *The Al-Qaeda Manual* (UK/BM-7 translation), USA: United States Department of Justice, 2005, <http://www.usdoj.gov/ag/manualpart1_1.pdf>, 2006 05 05.

1998 m. O. bin Ladenas ir jo bendraminčių pasirašytoje fatvoje kalbama apie „Pasaulinio islamiško fronto šventajam karui su žydais ir kryžiuočiais“⁶⁴ sukūrimą. Šioje fatvoje amerikiečiai ir „sionistai-kryžiuočiai“ kaltinami dėl: pirma, Arabijos pusiasalio okupacijos; antra, irakiečių tautos žudynių; trečia, paramos žydų valstybei Izraeliui, kuris kovoja prieš musulmonus. Fatvą pasirašę džihadistų lyderiai teigia, kad kiekvieno musulmono individuali pareiga yra žudyti amerikiečių kareivius ir civilius⁶⁵.

„Centrinės Al-Qaidos“ lyderių pranešimais, kurie adresuojami priešams, esamiems ir potencialiems sąjungininkams, dažniausiai perduodamos šios žinios⁶⁶:

- Represiniai režimai (pavyzdžiui, Egipto, Saudo Arabijos, Pakistano) kartu su JAV persekioja musulmonus.
- Nuo kalifato panaikinimo 1924 m. „kryžiuočiai“ daro viską, kad užkirstų kelią islamiškos valstybės įkūrimui.
- Krikščioniškasis pasaulis kartu su viso pasaulio žydais siekia sunaikinti islamą, todėl neišvengiamai einama civilizacijų susidūrimo link.
- JAV atsakingos už priespaudą, neteisybę, žudynes ir išnaudojimą, todėl yra nusipelnusios tokio atpildo kaip 2001 m. rugsėjo 11 d. teroristinės atakos.
- JAV sąjungininkės turės skaudžiai sumokėti krauju ir pinigais už dalyvavimą kovoje su musulmonų bendrija.
- Partizaninis karas ir kiti asimetriniai kovos metodai gali padėti nugalėti didžiausias ir geriausiai ginkluotas priešo karines pajėgas (pavyzdžiai: SSRS pralaimėjimas Afganistane, JAV pralaimėjimas Vietname).
- JAV galybės šaltinis ir kartu pažeidžiamiausia vieta – jų ekonomika.

⁶⁴ World Islamic Front Statement, *Jihad Against Jews and Crusaders*, USA: Federation of American Scientists, 1998, <<http://www.fas.org/irp/world/para/docs/980223-fatwa.htm>>, 2005 04 15.

⁶⁵ Ten pat.

⁶⁶ Žiūrėti: Rabasa et al., p. 12–14.

- Kiekvieno musulmono pareiga yra dalyvauti gynybiniame džihade.

GDJ yra musulmonų sunitų dominuojamas judėjimas, tačiau jo ideologinės nuostatos suformuluotos taip, kad būtų priimtinos visiems musulmonams. GDJ priklausančios „Al-Qaidos Irake“ lyderis Abu Musabas al-Zarqawi laikėsi nuomonės, kad musulmonai šieiti turėtų būti viešai paskelbti džihadistų priešais. A. M. al-Zarqawi kovojo prieš irakiečius šiitus ir lygino juos su tykančia gyvate, vadino priešu šnipais ir bedieviais⁶⁷. A. al-Zawahiri A. M. al-Zarqawi pozicijai nepritarė ir pabrėžė, kad džihadistams nenaudinga atvira konfrontacija su šiitais, nes dėl jos galima prarasti GDJ tokią reikalingą paprastų musulmonų paramą⁶⁸.

„Centrinės Al-Qaidos“ lyderiai, siekdami didesnio palaikymo, pabrėžia viso pasaulio musulmonams svarbius konfliktus Izraelio okupuotose palestiniečių žemėse, Irake, Afganistane, Libane. Pasak O. bin Laden, kiekvieno musulmono pareiga dalyvauti džihade už Palestinos išlaisvinimą⁶⁹. Pažymėtina, kad nuo 1990 m. pabaigos O. bin Ladenas griežtai kritikavo amerikiečių kareivių buvimą Saudo Arabijos teritorijoje, kur yra dvi visiems musulmonams svarbiausios šventos vietos – Meka ir Medina⁷⁰.

Kai kurie GDJ tiriantys asmenys teigia, kad „Al-Qaida“ ideologija primena marksizmą-leninizmą. Abi ideologijos panašios, nes: 1) reiškia pretenzijas į universalumą; 2) pabrėžia tarptautinio dėmens

⁶⁷ Zarqawi A. M., *Text from Abu Mus'ab al-Zarqawi Letter*, CPA-Iraq.org, 2004, <http://www.cpa-iraq.org/transcripts/20040212_zarqawi_full.html>, 2006 03 14.

⁶⁸ Zawahiri A., *Letter from al-Zawahiri to al-Zarqawi* (09 July 2005), US: GlobalSecurity.org, 2006, <http://www.globalsecurity.org/security/library/report/2005/zawahiri-zarqawi-letter_9jul2005.htm>, 2007 02 13.

⁶⁹ CNN, *Transcript of Bin Laden's October interview* (interview between Al-Jazeera television correspondent Tayseer Alouni and Osama Bin Laden), USA: CNN.com, 2002 02 05, <<http://archives.cnn.com/2002/WORLD/asiapcf/south/02/05/binladen.transcript/>>, 2010 02 17.

⁷⁰ Žiūrėti: CNN, *Excerpts from CNN Reporter Peter Arnett's 1997 Interview of Osama bin Laden*, USA: Southern Connecticut State University, March 1997, <<http://www.southernct.edu/~seymour/cases/terror/binspks.htm>>, 2008 06 17.

svarbą; 3) daug dėmesio skiria konspiracijos idėjoms; 4) siekia sukurti visiškai naują politinę, socialinę ir ekonominę pasaulio tvarką; 5) pasaulį dalija į dvi tarpusavyje kovojančias stovyklas⁷¹. Šiuo atveju nepaisoma fakto, kad marksizmas-leninizmas buvo atvirai ateistinė ideologija, o GDJ ideologija yra glaudžiai susijusi su politiniu religiniu salafių judėjimu. Be to, komunistinė ideologija buvo orientuota į ateitį, t. y. „šviesaus rytojaus“ kūrimą, o GDJ ideologija yra nukreipta į praeitį, t. y. prarasto „aukso amžiaus“ atkūrimą.

Taigi, kuriamą politinės prievartos diskursą džihadistai siekia pateisinti į pagalbą pasitelkę islamo religiją. Džihadistai remiasi esminėmis politinio religinio salafių judėjimo nuostatomis. Jie musulmonus kviečia grįžti prie pamatinių islamo religinių tekstų ir autentiškos religinės praktikos. GDJ nariai savo džihadą viešai pristato kaip kovą už islamą ir musulmonus.

2.3. Džihadistų strategija

GDJ turi ne tik ideologiją, bet ir strateginių tikslų bei strateginių planų jiems įgyvendinti. Remiantis JAV valstybės departamento skelbiama informacija, „Al-Qaida“ tikslai yra: pirma, suvienyti musulmonus kovai prieš JAV ir jų sąjungininkus; antra, nuversti „neislamiškus“ politinius režimus; trečia, išvaryti vakariečius ir kitus nemusulmonus iš musulmoniškų valstybių; ketvirta, įkurti panislamišką kalifatą, kuris apimtų visą pasaulį⁷². Buvęs CŽV pareigūnas ir kontrterorizmo ekspertas Michaelis Scheueris teigia, kad iš tiesų O. bin Ladenas ir „Al-Qaida“ niekada nekėlė sau tikslo įveikti JAV, sunaikinti amerikietišką gyvenimo būdą arba Vakarų civilizaciją⁷³. Pasak jo, „Al-Qaida“

⁷¹ Rabasa et al., p. 10; Gunaratna, 2002, p. 222.

⁷² U.S. Department of State, *Country Reports on Terrorism 2006: Chapter 6 – Terrorist Organizations*, US: Office of the Coordinator for Counterterrorism, 2007-04-30, <<http://www.state.gov/s/ct/rls/crt/2006/82738.htm>>, 2009 11 17.

⁷³ Scheuer Michael, „Toronto, London and the Jihadi Spring: Bin Laden as Successful

siekia priversti JAV ir jų sąjungininkų karines pajėgas pasitraukti iš Vidurio Rytų regiono. Tai leistų GDJ įsitraukti į kovą su pagrindiniais priešais – tironiškais arabų valstybių režimais ir Izraeliu.

Remiantis R. Gunaratna, „Centrinė Al-Qaida“ turi trumpojo, vidutinio ir ilgojo laikotarpio strateginius tikslus⁷⁴. Trumpojo laikotarpio tikslas – JAV karių išvedimas iš Saudo Arabijos ir kalifato įkūrimas šios šalies teritorijoje. Vidutinio laikotarpio tikslas – musulmonų „išdavikų“ valdovų Arabijos pusiasalyje ir visuose Vidurio Rytuose nuvertimas bei islamiškų valstybių vietoj jų sukūrimas. Ilgojo laikotarpio „Centrinės Al-Qaidos“ tikslu R. Gunaratna laiko galingo islamiškų valstybių (taip pat turinčių branduolinį ginklą) aljanso sukūrimą kovoti prieš JAV ir jų sąjungininkes. Taigi, dėl GDJ ir „Al-Qaidos“, t. y. „Centrinės Al-Qaidos“, tikslų saugumo ekspertų nuomonės šiek tiek skiriasi, bet iš esmės visi sutaria, kad džihadistai siekia: pirma, išvaryti Vakarų karines pajėgas iš Vidurio Rytų regiono musulmoniškų valstybių; antra, paimti valdžią tose Vidurio Rytų valstybėse, kuriose veikia „sugedę“ politiniai režimai; trečia, įkurti pagal šaryją valdomą kalifatą, o tai iš esmės reiškia islamiškos imperijos Vidurio Rytų regione sukūrimą. Esant tokius GDJ tikslus patvirtina ir jo lyderių pareiškimai⁷⁵.

Suprantama, kad GDJ tikslai, kuriuos viešai deklaruoja judėjimo lyderiai, gali skirtis nuo galimų tikrųjų GDJ tikslų, kurie viešai

Instigator“; Hutzley J. D. (sud.), *Unmasking Terror: A Global Review Of Terrorist Activities*, Washington: The Jamestown Foundation, 2007, p. 25.

⁷⁴ Gunaratna, 2002, p. 89.

⁷⁵ Žiūrėti: Lawrence B., sud., *Messages to the World: The Statements of Osama bin Laden*, London: Verso, 2005, p. 89–91, 121; World Islamic Front Statement, „Jihad Against Jews and Crusaders“ (1998), Laqueur W., sud., *Voices of Terror: Manifestos, Writings and Manuals of Al Qaeda, Hamas, and other Terrorists from around the World and Throughout the Ages*, USA: Reed Press (Sourcebooks, Inc.), 2004, p. 410–412; Zawahiri A., *Letter from al-Zawahiri to al-Zarqawi* (09 July 2005), US: GlobalSecurity.org, 2006, <http://www.globalsecurity.org/security/library/report/2005/zawahiri-zarqawi-letter_9jul2005.htm>, 2007 02 13; Zarqawi A. M., *Text from Abu Mus'ab al-Zarqawi Letter*, CPA-Iraq.org, 2004, <http://www.cpa-iraq.org/transcripts/20040212_zarqawi_full.html>, 2006 03 14.

neskelbiami. Džihadistų tikslai iš tiesų gali būti asmeninės (materialinės) naudos ar keršto siekis. Reikia pripažinti, kad tikrųjų GDJ ir jų lyderių tikslų šiuo metu nėra galimybių nustatyti. Galima tik spėlioti, ko iš tiesų, naudodamiesi GDJ, siekia O. bin Ladenas ir A. al-Zawahiri. Todėl šiame straipsnyje GDJ lyderių viešai skelbiami judėjimo tikslai yra laikomi tais, kuriuos įgyvendinti džihadistai iš tiesų siekia.

Pažymėtina, kad visos GDJ priklausančios organizacijos naudojasi tuo pačiu politiniu religiniu žodynu ir iš esmės pritaria „Centrinės Al-Qaidos“ skelbiamiems tikslams. Visos GDJ priklausančios grupės įvardija tuos pačius priešus – „sionistus-kryžiuočius“ ir jų sąjungininkus⁷⁶. Kita vertus, kai kurios GDJ priklausančios grupės pirmenybę teikia savo lokaliniais arba regioniniams tikslams. Pavyzdžiui, GIA siekia nuversti Alžyro politinę valdžią ir šalyje įvesti islamišką politinę santvarką, pagrindinis IMU tikslas – nuversti Uzbekistano politinę valdžią ir vietoj šios pasaulietinės valstybės sukurti islamišką valstybę, LeT siekia – Indijos kontroliuojamos Kašmyro dalies išlaisvinimas ir islamiškos politinės santvarkos įvedimas visoje dabartinės Indijos teritorijoje⁷⁷.

GDJ neturi vienos strategijos, kuriai pritarę visos šiam judėjimui priklausančios grupės. „Centrinė Al-Qaida“ nėra pasiūlusi vieno ir visiems priimtino strateginio plano. Kita vertus, GDJ turi daug strateginę analizę atliekančių ir įvairius strateginius planus siūlančių mąstytojų. Pagrindiniais GDJ strategais laikomi A. al-Zawahiri, Abu Ubayd al-Qurashi, Abu Bakr Naji, Yousef al-Ayiri, Abu Musab al-Suri, Abu Ayman al-Hilali, Abu Saad al-Amali, Muhammad Khalil al-Hakaymah, Abd-al-Aziz Bin Raishid al-Anzi, Louis Atiyatallah,

⁷⁶ Brachman, p. 186.

⁷⁷ Žiūrėti: U.S. Department of State, *Country Reports on Terrorism 2006: Chapter 6 – Terrorist Organizations*, US: Office of the Coordinator for Counterterrorism, 2007-04-30, <<http://www.state.gov/s/ct/rls/crt/2006/82738.htm>>, 2009 11 17; Council on Foreign Relations, *Profile: Lashkar-e-Taiba*, CFR.org, 2010, <<http://www.cfr.org/publication/17882/>>, 2010 03 10.

Abu Umar al-Baghdadi⁷⁸. GDJ strategai savo mintis skelbia interneto tinklalapiuose, žurnaluose, vaizdo ir garso įrašuose. Dauguma jų slepia savo tikrąją tapatybę – pasirašinėja slapyvardžiais. GDJ strategai nesijaučia suvaržyti šio judėjimo ideologinių nuostatų ir viską vertina pragmatiškai⁷⁹. Jie naudojami Vakaruose populiariais karo teoretikų (pavyzdžiui, Carlo von Clausewitzo) darbais ir vakariečių naudojamomis karinėmis koncepcijomis. Kovai su GDJ priešais jie siūlo pasitelkti ideologines, politines, socialines, psichologines ir ekonomines priemones.

Iš tiesų įvairūs GDJ strategai siūlo daug kovos su „sionistais-kryžiuočiais“ ir jų sąjungininkais strategijų⁸⁰. Abd-al-Aziz Bin Raishid al-Anzi siūlo pasinaudoti Vakarų priklausomybe nuo Vidurio Rytų regione esančių energetinių išteklių, ypač naftos. Jis džihadistams siūlo atakuoti svarbius ekonominius taikinius (pavyzdžiui, sprogdinti naftotiekius ir žudyti naftos versle dirbančius asmenis). Abu Bakr Naji pabrėžia teritorijos kontrolės svarbą. Jo manymu, džihadistams būtina teritorija, kurioje jie galėtų atgauti jėgas ir atsipalaiduoti. Abu Musab al-Suri ir Abu Ubayd al-Qurashi daugiausia dėmesio skiria džihadistų ir jų priešų kariniams pajėgumams analizuoti. Jie dažniausiai vertina priešų karinių pajėgų dydį, naudojamą ginkluotę, karinių mokymų programas.

2005 m. laiške džihadistų Irake lyderiui Abu Musabui al-Zarqawi „Centrinės Al-Qaidos“ lyderis A. al-Zawahiri siūlo keturių etapų Irako džihado strateginį planą. A. al-Zawahiri išskiriami keturi Irako džihado strateginio plano etapai: 1) JAV karinių pajėgų išstūmimas iš Irako teritorijos; 2) pagal šaryją valdomo emyrato įkūrimas džihadistų kontroliuojamoje Irako teritorijos dalyje ir jo transformavimas į kalifatą; 3) džihado Irake išplėtimas į gretimas pasaulietines vals-

⁷⁸ Brachman, p. 81.

⁷⁹ Ten pat, p. 81–82.

⁸⁰ Ten pat, p. 81–103.

tybes; 4) kova su Izraeliu, kuris yra pagrindinė kliūtis naujam islamiškam valstybiniam dariniui⁸¹. Tame pačiame laiške A. al-Zawahiri teigia, kad islamo pergalė įmanoma tik tuo atveju, jei bus įkurta musulmonų valstybė pagal pranašo Muchamedo pavyzdį. Jo manymu, islamiška valstybė turėtų būti įkurta musulmoniško pasaulio centre. Jos teritorinės ribos turėtų apimti Egiptą ir Levantą⁸².

Taigi GDJ neturi vienos aiškios strategijos savo tikslams įgyvendinti. Kita vertus, GDJ turi daug įvairių strateginių planų, kurie judėjimui leidžia veikti lanksčiai ir greitai prisitaikyti prie kintančių sąlygų. GDJ priklausančios džihadistų grupės gali išbandyti įvairius šio judėjimo strategų siūlomus kovos planus ir savo nuožiūra juos pritaikyti konkrečiai situacijai.

3. Globalaus džihadistinio judėjimo politinę programą atitinkantys pasiekimai

Praėjus beveik dešimčiai metų po 2001 m. rugsėjo teroristinių išpuolių galima klausti – kokie yra džihadistų pasiekimai realizuojant GDJ politinę programą atitinkančius tikslus? Ką džihadistai nuveikė siekdami išvartyti Vakarų karines pajėgas iš Vidurio Rytų musulmoniškų valstybių? Kokie yra džihadistų laimėjimai siekiant užimti valdžią Vidurio Rytų regiono musulmoniškose valstybėse? Kas apskritai buvo nuveikta siekiant sukurti islamišką valstybę arba kalifatą Vidurio Rytuose?

2003 m. antroje pusėje amerikiečių kariai pasitraukė iš geopolitiniu požiūriu svarbios ir daug naftos išteklių turinčios Vidurio Rytų

⁸¹ Zawahiri A., *Letter from al-Zawahiri to al-Zarqawi* (09 July 2005), US: GlobalSecurity.org, 2006, <http://www.globalsecurity.org/security/library/report/2005/zawahiri-zarqawi-letter_9jul2005.htm>, 2007 02 13.

⁸² Levantu musulmonai dažniausiai vadina rytinę Viduržemio jūros regiono dalį. Levantui priskiriamos valstybės: Libanas, Izraelis ir okupuotos palestiniečių teritorijos, Sirija ir Jordanija. Kartais Levantui dar yra priskiriamos Egipto, Irako ir Kipro teritorijų dalys.

regiono valstybės – Saudo Arabijos⁸³. Šioje valstybėje amerikiečiai buvo dislokuoti 1990 m., kai buvo pradėta rengtis išlaisvinti Kuveitą iš jį okupavusios Irako kariuomenės. O. bin Ladenas JAV karių dislokavimui Saudo Arabijos teritorijoje niekada nepritarė ir nuo 1990 m. iki 2003 m. kvietė viso pasaulio musulmonus kovoti dėl žemės, kurioje yra dvi musulmonams švenčiausios vietos (Meka ir Medina), išlaisvinimo. Todėl amerikiečių karių išvedimas iš Saudo Arabijos 2003 m. antroje pusėje gali būti laikomas GDJ laimėjimu. Tiesa, šiuo atveju svarbu pažymėti, kad oficialiai amerikiečių karių išvedimas iš Saudo Arabijos buvo susijęs su tuo, kad Irake buvo nuverstas grėsmingas Saddamo Huseino režimas⁸⁴.

JAV kariai tebėra tokiose Vidurio Rytų valstybėse kaip Bahreinas ir Kataras. Po 2001 m. rudenį JAV inicijuoto „globalaus karo prieš terorą“ amerikiečių ir jų sąjungininkų kariai įkūrė bazes Afganistane ir Irake. Žinoma, pastaraisiais metais užsienio žiniasklaidoje beveik kasdien kalbama apie planuojamą amerikiečių karių išvedimą iš Afganistano ir / arba Irako, o JAV valdantysis elitas smarkiai kritikuojamas dėl nesugebėjimo užtikrinti šiose valstybėse stabilumą ir taiką. Tačiau kol kas sunku spręsti apie sukilimų Afganistane ir Irake baigtį. Be to, jei JAV kariai ir pasitrauktų iš šių valstybių, tai nebūtinai būtų džihadistų nuopelnas.

Nuo 2001 m. džihadistams nepavyko užgrobti valdžios nė vienoje musulmoniškoje Vidurio Rytų regiono valstybėje. Kita vertus, džihadistai turi geras galimybes pasinaudoti Vidurio Rytų ir kitų regionų musulmoniškų valstybių nestabilia saugumo situacija, kurią lemia įvairūs politiniai, ekonominiai ir socialiniai veiksniai. Valstybės, kuriose džihadistai turi palankiausias sąlygas užgrobti valdžią, yra šios: Somalis, Čadas, Sudanas, Afganistanas, Irakas, Pakistanas, Jemenas.

⁸³ Žiūrėti: Saudi-US Relations Information Service, *Mission Complete: Operation Southern Watch Forces in Saudi Arabia Deactivated*, Washington: Saudi-US-Relations.org, 2003, <<http://www.saudi-us-relations.org/newsletter/saudi-relations-interest-8-30.html>>, 2010 03 13.

⁸⁴ Ten pat.

Visose jose saugumo situacija yra ypač prasta⁸⁵. Šių valstybių centrinę valdžią dauguma arba didelė dalis vietos gyventojų laiko neteisėta. Minėtų valstybių saugumo struktūros (kariuomenė, policija, slaptosios tarnybos) nesugeba išlaikyti prievartos monopolio. Negalima atmesti galimybės, kad džihadistai gali mėginti užgrobti valdžią tose musulmoniškose valstybėse, kuriose saugumo situacija šiuo metu yra palyginti stabili. Tai – Egiptas, Saudo Arabija, Jordanija, Uzbekistanas, Tadžikistanas, Indonezija.

JAV ir jų sąjungininkės džihadistų galimybes užgrobti valdžią musulmoniškose valstybėse siekia riboti. Siekdamos aktyvesnio ir efektyvesnio Pakistano valdžios bei saugumo struktūrų dalyvavimo kovoje prieš džihadistus, 2002–2008 m. JAV Islamabadui skyrė ekonominę ir karinę pagalbą, kurios vertė 12,4 mlrd. dolerių⁸⁶. Didelę finansinę ir kitokio pobūdžio paramą iš JAV kovai prieš džihadistus gavo daugelis musulmoniškų Šiaurės Afrikos, Vidurio Azijos ir kitų regionų valstybių. Todėl užgrobti valdžią kurioje nors musulmoniškoje valstybėje, ypač jeigu jos saugumu suinteresuotas Vašingtonas, džihadistams būtų sunkiai įveikiamas, jei apskritai įveikiamas, uždavins.

2004–2007 m. džihadistai, susiję su A. M. al-Zarqawi vadovaujama „Al-Qaida Irake“, puoselėjo viltis sukurti islamišką valstybę Irake, kur kontroliavo Anbaro ir Dijalos provincijas. 2007 m. sausi džihadistai internete paskelbė, kad sukuriama Irako Islamo Valstybė⁸⁷. Vis dėlto ši džihadistų valstybė taip ir liko virtuali. „Irako Islamo Valstybe“ vėliau imta vadinti ne tam tikrą džihadistų politinį teritorinį darinį, o teroristinę organizaciją. Nuo 2007 m. pavadinimas

⁸⁵ Žiūrėti: Foreign Policy, *The Failed State Index 2010*, Washington: FP, 2010, <http://www.foreignpolicy.com/articles/2010/06/21/2010_failed_states_index_interactive_map_and_rankings>, 2010 03 10.

⁸⁶ U.S. Department of State, *Country Reports on Terrorism 2008: Chapter 5: Terrorist Safe Havens (7120 Report) – 5.2. Support for Pakistan*, US: Office of the Coordinator for Counterterrorism, 2009-04-30, <<http://www.state.gov/s/ct/rls/crt/2008/122439.htm>>, 2010 03 10.

⁸⁷ Brachman, p. 95.

„Irako Islamo Valstybė“ yra laikomas nauju teroristinės organizacijos „Al-Qaida Irake“ ir su ja susijusių Irake veikiančių džihadistų grupių pavadinimu⁸⁸.

Sukilimas Irake arba „Irako džihadas“ pradėjo išsivėpti 2007–2008 m. Tai lėmė: pirma, JAV sprendimas pradėti įgyvendinti „antplūdžio“ (angl. *surge*) strategiją ir padidinti (maždaug 20 000) Irake dislokuotų amerikiečių karių skaičių; antra, suaktyvėjusi „Prabudimo grupių“ (angl. *Awakening groups*), kurias sudarė Irako sunitų gentims priklausantys kovotojai, kova su vietos ir užsienio džihadistais; trečia, paprastų Irako gyventojų priešiškus džihadistams dėl jų žiaurumo (pavyzdžiui, dėl teroristų mirtininkų išpuolių rengimo ir vaizdo įrašų, kuriuose užfiksuotas galvų įkaitams nukirsdinimas, platinimo). 2008 m. pasirodžiusiame Vest Pointo karo akademijos Kovos su terorizmu centro pranešime teigiama, kad „Al-Qaida Irake“ veikla iš esmės apsiriboja Mosulo miestu ir jo apylinkėmis. Ši GDJ priklausanti organizacija vis dar gali rengti didelio masto asimetrines atakas, tačiau yra nebe pajėgi nebaudžiama kontroliuoti tam tikrą Irako teritorijos dalį⁸⁹.

Galima teigti, kad pagrindiniai GDJ politinės programos tikslai lieka neįgyvendinti. Vakarų karinės pajėgos tebėra Vidurio Rytų regiono musulmoniškose valstybėse. Džihadistai kol kas nesugebėjo užgrobti valdžios nė vienoje Vidurio Rytų valstybėje. GDJ politinėje programoje minimas pagal šaryją valdomas kalifatas kol kas tėra iliuzija. Aišku, dėl to nereikia visiškai atmesti strateginės staigmenos tikimybės.

Nenumatytas įvykis ar įvykiai džihadistams gali atverti iki tol užvertą „galimybių langą“. Pavyzdžiui, džihadistų ir prieš juos kovojančios JAV vadovaujamos koalicijos jėgų santykis greitai pasikeistų, jei džihadistams pavyktų perimti Pakistano branduolinio

⁸⁸ Fishman B., sud., *Bombers, Bank Accounts, and Bleedout: al Qaida's Road In and Out of Iraq*, USA: Combating Terrorism Center at West Point (Harmony Project), 2008, p. 12.

⁸⁹ Ten pat, p. 6.

ginklo kontrolę. Situaciją taip pat galėtų pakeisti džihadistų įvykdytas naujas didelio masto teroristinis išpuolis, ypač jei jame būtų panaudoti masinio naikinimo ginklai. Verta pažymėti, kad patys Vakarų atstovai, kurie kovoja arba siekia kovoti su džihadistais, gali sustiprinti GDJ pozicijas musulmonų pasaulyje prieš islamą nukreiptais pareiškimais, publikacijomis arba veiksmais. To pavyzdys – pranašą Muchamedą vaizduojančių karikatūrų išspausdinimas Danijos dienraštyje „Jyllands-Posten“ 2005 m. rugsėjį, sukėlęs visame pasaulyje musulmonų protestų bangą.

Iš tiesų GDJ gyvybingumas po devynių „globalaus karo prieš terorą“ metų yra didelis jo pasiekimas. GDJ yra vis dar pajėgus rengti partizanines ir teroristines atakas įvairiose pasaulio šalyse. „Centrinės Al-Qaidos“ ir kitų GDJ priklausančių grupių atstovų skelbiamos idėjos vis dar randa savo klausytoją musulmonų pasaulyje. 2006–2007 m. „WorldPublicOpinion.org“, talkinamas Merilendo universiteto, atliko gyventojų apklausas Maroke, Egipte, Pakistane ir Indonezijoje⁹⁰. Jų metu paaiškėjo, kad dauguma šių šalių gyventojų iš esmės pritaria GDJ tikslams. Pavyzdžiui, du trečdaliai apklaustųjų pasisako už musulmoniškų šalių sujungimą į vieną islamišką valstybę – kalifatą. Be to, dauguma Maroko, Egipto, Pakistano ir Indonezijos gyventojų mano, kad JAV veikia prieš islamo religiją – siekia susilpninti ir suskaldyti islamo pasaulį. Tiesa, ta pati apklausa parodė, kad dauguma apklausose dalyvavusių valstybių gyventojų nepritaria GDJ plačiai taikomam kovos metodui – terorizmui.

Išvados

Kol kas didžiausias GDJ pasiekimas – jo gyvybingumas, nepaisant JAV ir jų sąjungininkių aktyvių pastangų sutriuškinti džihadistus.

⁹⁰ Žiūrėti: WorldPublicOpinion.org, *Muslims Believe US Seeks to Undermine Islam*, Washington: World Public Opinion, Global Public Opinion on International Affairs, 24 April 2007, <<http://www.worldpublicopinion.org/pipa/articles/bmiddleeastnafricara/346.php?nid=&id=&pnt=346>>, 2010 04 19.

Vertinant GDJ pasiekimus įgyvendinant savo politinę programą reikia pabrėžti, kad rezultatai kol kas yra kuklūs. GDJ nesugebėjo realizuoti nė vieno iš trijų pagrindinių savo politinės programos tikslų. Vienintelis ryškesnis GDJ laimėjimas – amerikiečių karių išvedimas iš Saudo Arabijos 2003 m. antroje pusėje. Kita vertus, galima kelti klausimą – kiek tai yra GDJ nuopelnas?

GDJ priklausančios grupės nėra užgrobusias valdžios nė vienoje musulmoniškoje Vidurio Rytų ar kurio nors kito regiono valstybėje. Po globalaus karo prieš terorą paskelbimo 2001 m. pabaigoje JAV finansinė ir kitokia parama sustiprino daugelį su džihadistais kovojančių musulmoniškų valstybių režimų. Daugelis su JAV bendradarbiaujančių Vidurio Rytų regiono režimų, kuriuos GDJ atstovai laiko išdavikiškais, ėmėsi aktyviau persekioti džihadistus ir su jais siejamas grupes.

GDJ skelbiamas tikslas sukurti pagal šaryją valdomą kalifatą šiuo metu labiau primena miglotą džihadistų svajonę nei kokį nors realų pagrindą turintį projektą. GDJ nesugeba mobilizuoti ir į kovą įtraukti musulmonų masių. Daugeliui musulmonų GDJ politinės programos tikslai atrodo patraukliai, tačiau nepriimtinas siekis šiuos tikslus įgyvendinti pasitelkus terorizmą – kai žudomi civiliai asmenys.

Iš esmės yra galimi trys GDJ ateities scenarijai. Pirmasis – GDJ išsikvėps, kaip išsikvėpė Irako džihadas. GDJ nesugebės mobilizuoti musulmonų masių, nes, be terorizmo, neras kitų priemonių savo tikslams pasiekti. Džihadistų rengiami teroristiniai išpuoliai galiausiai paskatins daugelį paprastų musulmonų atsigręžti prieš juos ir apskritai atmesti ginkluoto džihado, kaip terorizmo, idėją. Antrasis scenarijus – GDJ išliks gyvybingas, tačiau nesugebės pasiekti savo užsibrėžtų tikslų. Šiuo atveju politinės prievartos naudojimas dėl pačios prievartos taps pagrindiniu džihadistų tikslu. GDJ priklausančių grupių ir asmenų teroristiniai išpuoliai tęsis, tačiau nesieks 2001 m. rugsėjo atakų masto ir nedarys strateginio poveikio tarptautinei aplinkai. Trečiasis scenarijus – nenumatytas įvykis ar

įvykiai GDJ atvers naują „galimybių langą“, kuris leis įgyvendinti jų politinės programos tikslus. Koks konkretus įvykis ar įvykiai tai bus, šiuo metu sunku pasakyti.

Kuris iš scenarijų bus įgyvendintas? Šiuo metu tikėtinausi atrodo pirmi du. Davidas C. Rapoportas, terorizmo istoriją vertinantis kaip savitas kylančias ir besileidžiančias terorizmo bangas, prognozuoja, kad dabartinė religinio terorizmo banga, kurioje svarbiausią vietą užima musulmonų sukilėlių grupės, nusileis maždaug 2020 metais⁹¹.

LITERATŪRA IR ŠALTINIAI

Ayoob Mohammed, Kosebalaban Hasan, sud., *Religion And Politics In Saudi Arabia: Wahhabism and the State*, USA: Lynne Rienner Publishers, 2008.

Bergen Peter L., *Holy War, Inc.: Inside the Secret World of Osama bin Laden*, New York, London, Toronto, Sydney, Singapore: The Free Press, 2001.

Brachman Jarret M., *Global Jihadism: Theory and practice*, London and New York: Routledge, 2009.

Cook David, *Understanding Jihad*, Berkeley, Los Angeles, London: University of California Press, 2005.

Cronin Audrey Kurth, Ludes James M., sud., *Attacking Terrorism: Elements of a Grand Strategy*, Washington: Georgetown University Press, 2004.

Espósito John L., sud., *The Oxford Dictionary of Islam*, New York: Oxford University Press, 2003.

Espósito John L., *What Everyone Needs to Know about Islam*, Oxford, New York: Oxford University Press, 2002.

Fishman Brian, sud., *Bombers, Bank Accounts, and Bleedout: al Qaida's Road In and Out of Iraq*, USA: Combating Terrorism Center at West Point (Harmony Project), 2008.

Gailiūnas Egidijus, Račius Egdūnas, *Terorizmo žinynas*, Vilnius: Žara, 2005.

Gunaratna Rohan, *Inside Al Qaeda: Global Network of Terror*, New York: Columbia University Press, 2002.

Henzel Christopher, „The Origins of al Qaeda's Ideology: Implications for US Strategy“, *Parameters*, Spring 2005, p. 69–80.

Hoffman Bruce, „The global terrorist threat: is Al-Qaeda on the run or on the march?“, *Middle East Policy* 14 (2), 2007, p. 44–58.

⁹¹ Rapoport D. C., „The Four Waves of Modern Terrorism“, Cronin Audrey Kurth, Ludes James M. (eds.), *Attacking Terrorism: Elements of a Grand Strategy*, Washington: Georgetown University Press, 2004, p. 66.

Horsburgh Nicola, Jordan Javier, Torres Manuel R., „Analysis and Evolution of the Global Jihadist Movement Propaganda“, *Terrorism and Political Violence* 18 (3), 2006, p. 399–421.

Hutzley Jonathan D., sud., *Unmasking Terror: A Global Review of Terrorist Activities*, Washington: The Jamestown Foundation, 2007.

Jenkins Brian Michael, *Unconquerable Nation: Knowing Our Enemy, Strengthening Ourselves*, Santa Monica: RAND Corporation, 2006.

Jermalavičius Tomas, „‘Globalus karas su terorizmu’: iš naujo atrasta sukilimo ir kontrsukilimo teorija“, *Lietuvos metinė strateginė apžvalga 2006*, Vilnius: Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija, 2007, p. 25–40.

Kilcullen David J., „Countering Global Insurgency“, *The Journal of Strategic Studies* 28 (4), 2005, p. 597–617.

Laqueur Walter, sud., *Voices of Terror: Manifestos, Writings and Manuals of Al Qaeda, Hamas, and other Terrorists from around the World and Throughout the Ages*, USA: Reed Press (Sourcebooks, Inc.), 2004.

Lawrence Bruce, sud., *Messages to the World: The Statements of Osama bin Laden*, London: Verso, 2005.

McCants William, sud., *Militant Ideology Atlas*, USA: Combating Terrorism Center at West Point, 2006.

Al-Mehri A. B., sud., *Milestones*, Birmingham: Maktabah Booksellers and Publishers, 2006.

Rabasa Angel et al., *Beyond Al-Qaeda: The global jihadist movement*, Part 1, Santa Monica: RAND Corporation, 2006.

Račius Egdūnas, *Islamo žinynas*, Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2007.

Račius Egdūnas, „Politikos ir islamiškosios davos susiliejimas“, *Politologija* 38 (2), 2005, p. 91–122.

Sageman Marc, *Understanding Terror Networks*, Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 2004.

Weyland Petra, „Islam – Islamism – Islamist Terrorism? A Proposal to Come to Terms with the Nexus of Islam and Security“, *Connections: The Quarterly Journal* 3 (3), 2004, p. 79–83.

Azzam Abdullah, *Join the Caravan* (second English edition, 1991), Islamism-Watch.org, 2001, <<http://www.islamismwatch.org/texts/azzam/caravan/part1.html>>, 2010 02 17.

CNN, *Excerpts from CNN Reporter Peter Arnett's 1997 Interview of Osama bin Laden*, USA: Southern Connecticut State University, March 1997, <<http://www.southernct.edu/~seymour/cases/terror/binspks.htm>>, 2008 06 17.

CNN, *Transcript of Bin Laden's October interview* (interview between Al-Jazeera television correspondent Tayseer Alouni and Osama Bin Laden), USA: CNN.com, 2002 02 05, <<http://archives.cnn.com/2002/WORLD/asiapcf/south/02/05/binladen.transcript/>>, 2010 02 17.

Council on Foreign Relations, *Profile: Lashkar-e-Taiba*, CFR.org, 2010, <<http://www.cfr.org/publication/17882/>>, 2010 03 10.

Foreign Policy, *The Failed State Index 2010*, Washington: FP, 2010, <http://www.foreignpolicy.com/articles/2010/06/21/2010_failed_states_index_interactive_map_and_rankings>, 2010 03 10.

Katzman Kenneth, *Al Qaeda: Profile and Threat Assessment* (CRS Report for Congress RS22049), Washington: The Library of Congress, Congressional Research Service, February 10, 2005, <<http://www.law.umaryland.edu/marshall/crsreports/crsdocuments/RS220492102005.pdf>>, 2007 12 17.

Saudi-US Relations Information Service, *Mission Complete: Operation Southern Watch Forces in Saudi Arabia Deactivated*, Washington: Saudi-US-Relations.org, 2003, <<http://www.saudi-us-relations.org/newsletter/saudi-relations-interest-8-30.html>>, 2010 03 13.

The Al-Qaeda Manual (UK/BM-7 translation), USA: United States Department of Justice, 2005, <http://www.usdoj.gov/ag/manualpart1_1.pdf>, 2006 05 05.

U.S. Department of State, *Country Reports on Terrorism 2008: Chapter 5: Terrorist Safe Havens (7120 Report) – 5.2. Support for Pakistan*, US: Office of the Coordinator for Counterterrorism, 2009-04-30, <<http://www.state.gov/s/ct/rls/crt/2008/122439.htm>>, 2010 03 10.

U.S. Department of State, *Country Reports on Terrorism 2006: Chapter 6 – Terrorist Organizations*, US: Office of the Coordinator for Counterterrorism, 2007-04-30, <<http://www.state.gov/s/ct/rls/crt/2006/82738.htm>>, 2009 11 17.

World Islamic Front Statement, *Jihad Against Jews and Crusaders*, USA: Federation of American Scientists, 1998, <<http://www.fas.org/irp/world/para/docs/980223-fatwa.htm>>, 2005 04 15.

WorldPublicOpinion.org, *Muslims Believe US Seeks to Undermine Islam*, Washington: World Public Opinion, Global Public Opinion on International Affairs, 24 April 2007, <<http://www.worldpublicopinion.org/pipa/articles/brmiddleeastnafricara/346.php?nid=&id=&pnt=346>>, 2010 04 19.

Zarqawi Abu Mus'ab, *Text from Abu Mus'ab al-Zarqawi Letter*, CPA-Iraq.org, 2004, <http://www.cpa-iraq.org/transcripts/20040212_zarqawi_full.html>, 2006 03 14.

Zawahiri Ayman, *Letter from al-Zawahiri to al-Zarqawi*, 09 July 2005, US: GlobalSecurity.org, <http://www.globalsecurity.org/security/library/report/2005/zawahiri-zarqawi-lett_er_9jul2005.htm>, 2007 02 13.

*SUMMARY**THE POLITICAL PROGRAMME
OF THE GLOBAL JIHADIST MOVEMENT:
BETWEEN DREAMS AND REALITY*

This article deals with a phenomenon of the 'global jihadist movement'. The article argues that the main goals that jihadists have in their political programme were not achieved. The only achievement that suits jihadists' political programme is withdrawal of the US military forces from the Saudi Arabia in 2003. However, it is debatable whether this happened because of jihadists' efforts.

The main aim of the article is to find out how successful jihadists are in implementing their political programme. The article begins with a question: 'What global jihadist movement is?' At the beginning of the article the meaning of the global jihadist movement is analysed. The structure of the global jihadist movement is reviewed. The 'Core al-Qaida' and its place in the global jihadist movement are discussed.

Further the article goes with a question: 'What is the jihadist movement's political programme?' It is argued that the so-called jihadists' political programme consists of ideological and strategic components. The specific jihadists' vocabulary presented in the article is considered to be an important piece of movement's ideology.

The last part of the article is directly related to the article's main aim. In this part the achievements related to implementation of the political programme of the global jihadist movement are analysed. The questions that are answered in the last part of the article: 'How successful are jihadists in expelling Western forces from the Muslim countries in the Middle East?', 'How successful are jihadists in gaining power in the Muslim countries of the Middle East region?', 'How successful are jihadists in establishing the Caliphate governed under the Sharia law?'

In the article it is argued that jihadists are unable to realize their main goals from their political programme. Many ordinary Muslims see global jihadist movement's goals as acceptable. However, they think that terrorist attacks, as the mean to achieve these goals, cannot be justified.

For the future of the global jihadist movement three scenarios could be drawn. These are worst-case (jihadist movement will fail to achieve its goals) scenario, status quo scenario (jihadist movement will fail to achieve its goals, but continue to exist), and best-case scenario (jihadist movement will succeed in realizing all its goals). Which scenario will be the real one is difficult to say at the moment. Yet, it seems that the third one (best-case scenario) is least realistic, because after almost 10 years since 9–11 jihadists have had achieved none of their openly state goals.